

10.6.2019

EOAK/1950/2019

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen

RAAHEN POLIISIVANKILA

Tarkastuspöytäkirja

Tarkastuskohde Raahen poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystilat

Tarkastusajankohta 10.4.2019

Osallistujat EOAK:sta Esittelijäneuvos Juha Haapamäki
Esittelijäneuvos Mikko Eteläpää
Oikeusasiamiehensihteeri Juho Martikainen

Osallistujat
tarkastuskohteesta Vartija - - -

1. YLEISTÄ TARKASTUKSESTA JA TARKASTUSKOHTEESTA

Eduskunnan oikeusasiamies toimii YK:n kidutuksen ja muun julman, epäinhimillisen tai halventavan kohtelun tai rangaistuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisen pöytäkirjan (OPCAT) tarkoittamana kansallisena valvontaelimenä. Pääpainona kansallisen valvontaelimen tehtävässä on ennaltaehkäistä vapautensa menettäneiden huonoa kohtelua mm. antamalla viranomaisille suosituksia, joiden tarkoituksena on parantaa vapautensa menettäneiden kohtelua ja oloja.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläisen määräyksestä eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian tarkastajat tekivät ennalta ilmoittamattoman tarkastuksen Raahen poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystiloihin 10.4.2019. Säilytystila on tarkastettu edellisen kerran 7.6.2016 (EOAK/1940/2016).

Tarkastuksen aikana keskusteltiin työvuorossa olleen vartijan kanssa ja tutustuttiin poliisivankilan valvomoon, ulkoilutiloihin, osaan pakkokeinolain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, osaan poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleistä, sumppuihin, tapaamistiloihin, peseytymistiloihin sekä vapautensa menettäneiden omaisuuden säilytystilaan.

Tarkastajat saivat mukaansa vapautensa menettäneelle annettavan kirjallisen ohjeistuksen, joka sisälsi säilytystilan järjestyssäännön, ilmoituksen vapautensa menettäneen oikeuksista ja velvollisuuksista sekä muutoksenhakuun liittyviä ohjeita.

Oulun poliisilaitokselta ja Oulun kärjäoikeudesta on saatu asiakirjat vangitsemisasiossa - - - ja - - -.

Pöytäkirjaluonnos lähetettiin Oulun poliisilaitokselle ja poliisilaitokselle varattiin mahdollisuus antaa siihen kommentteja viimeistään 10.6.2019. Poliisilaitos ilmoitti, ettei sillä ole pöytäkirjaluonnokseen kommentoitavaa.

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen totesi tarkastuksen johdosta seuraavaa.

2. TARKASTUSHAVAINNOT JA KANNANOTOT

2.1 Tilojen kunto

Sellit ja ulkoilutilat

Tarkastetut sellit ja niissä olleet vuodevaatteet olivat siistejä.

Rikosperusteisesti vapautensa menettäneiden sellien kalustuksena on betoninen pöytätaaso, ja vuode sekä vessanpytty. Joissakin selleissä on erillinen wc-tila. Poliisilain perusteella säilytettävien selleissä on vain patja lattialla sekä vessanpytty.

Kuva 1. Rikosperusteisesti vapautensa menettäneen selli.

Yksi selleistä on niin sanottu tarkkailuselli.

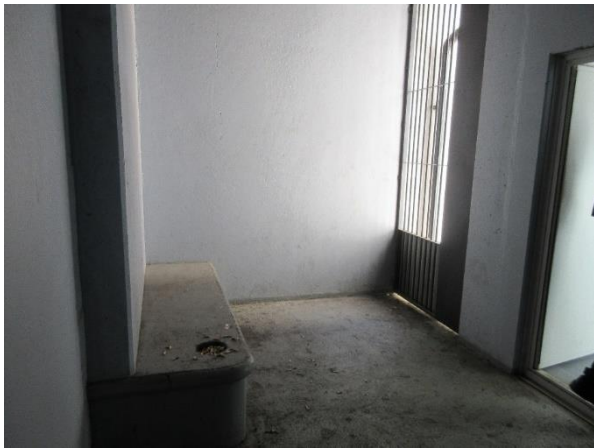
Poliisilain perusteella vapautensa menettäneiden selleissä ja tarkkailusellissä on kameravalvonta. Kamerasta on sumennettu wc-pytty vapautensa menettäneiden yksityisyyden turvaamiseksi.

Selleistä saa puheyhteyden henkilökuntaan.

Rikosperusteisesti vapautensa menettäneet saavat polttaa tupakkaa selleissä ja ulkoilussa. Osa selleistä on savuttomia. Henkilökunnan mukaan näissäkin kuitenkin saa polttaa tupakkaa.

Kuva 2. Poliisilain perusteella kiinniotetun selli.

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että tupakoimattomille vapautensa menettäneille pitäisi turvata mahdollisuus savuttomaan selliin. On kyseenalaista, toteutuuko tämä, jos savuttomissakin selleissä on mahdollista polttaa tupakkaa.

Tarkastajien havaintojen perusteella ulkoilutilat olivat varsin umpinaiset ja likaiset. Toisen ulkoilutilan lattialla ja istuimella oli tarkastuksen aikaan tupakantumpeja.

Kuva 3. Ulkoilutila

Oikeusasiamies totesi, että ulkoilutilojen siivoukseen tulisi kiinnittää huomiota.

2.2 Vapautensa menettäneet

Tarkastuksen aikaan säilytystilassa ei ollut yhtään vapautensa menettänyttä.

Vuoden vaihteessa 2019 tutkintavankeuslakia muutettiin siten, että tutkintavankia voi pääsääntöisesti säilyttää poliisin säilytystilassa enintään seitsemän vuorokautta.

Oulun poliisilaitoksen tutkittavana olleissa asioissa - - - ja - - - on ollut alkuvuodesta joitakin henkilöitä säilytettynä pidemmän aikaa kuin seitsemän vuorokautta poliisin säilytystilassa. Oikeusasiamiehen käytettävissä olleiden asiakirjojen perusteella asioissa oli huomioitu tutkintavankeuslain muuttuneet säännökset.

2.3 Henkilökunta

Säilytystilassa työskentelee - - - vartijaa, joista yksi on nainen. Yksi vartija ei ole suorittanut poliisihallinnon vartijakoulutusta. - - -

Säilytystilassa on paljon yksintyöskentelyä. Esimerkiksi vapautensa menettäneiden ruokien hakemiseen on pyydetty poliisimiesten apua, koska säilytystilaa ei voi jättää ilman henkilökuntaa.

Kiireaikoina poliisimiehet työskentelevät vartijan apuna säilytystilassa.

2.4 Säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottaminen

Henkilökunnan mukaan poliisipartio kertoo vapautensa menettäneelle kiinnioton perusteet.

Vapautensa menettäneiden selleissä on kirjallinen aineisto, jossa on tietoja säilytystilan oloista. Henkilökunnan mukaan perusasiat kerrotaan vapautensa menettäneille myös suullisesti.

Säilytystilassa on tapana kirjata ylös se, että velvollisuuksista ja oikeuksista on annettu tietoa vapautensa menettäneelle. Kaikkien vapautensa menettäneiden osalta lomakkeissa ei kuitenkaan ollut merkintää tiedon antamisesta.

Tarkastuksen aikana kaikissa selleissä ei ollut vapautensa menettäneille annettavaa kirjallista aineistoa.

Oikeusasiamies totesi, että poliisilaitoksen tulisi huolehtia siitä, että vapautensa menettäneet saavat aina heille tarkoitetun kirjallisen aineiston, ja että tämä kirjataan Poliisihallituksen edellyttämällä tavalla.

2.5 Tiedot poliisivankiloiden toimintaa valvovista viranomaisista

Edellisen Raahen poliisiaseman vapautensa menettäneiden säilytystilojen tarkastuksen yhteydessä apulaisoikeusasiamies Jussi Pajuoja suositteli, että vapautensa menettäneiden saatavilla olisi luettelo säilytystilan toimintaa valvovista viranomaisista.

Tarkastuksen aikaan vapautensa menettäneille annettavassa aineistossa ei ollut edelleenkään luettelo poliisin säilytystilan toimintaa valvovista viranomaisista. Tietoja ei ollut muutenkaan vapautensa menettäneiden saatavilla.

Henkilökunnan mukaan luettelo on tullut säilytystilaan, mutta sitä ei ole liitetty vapautensa menettäneiden käytössä olevaan aineistoon.

Tarkastajat keskustelivat asiasta vuorossa olleen vartijan kanssa ja tämä lupasi huolehtia siitä, että luettelo liitetään vapautensa menettäneille annettavaan aineistoon.

Oikeusasiamies kiinnitti vielä poliisilaitoksen huomiota siihen, että luettelon saattaminen vapautensa menettäneiden käyttöön varmistetaan.

2.6 Ruokahuolto ja ruoka-aineiden säilyttäminen

Ruoka haetaan sairaalasta varastoon ja lämmitetään säilytystilassa. Ruokaa tarjotaan kolme kertaa päivässä: aamupala, lämmin ruoka ja iltapala. Erityisruokavaliot huomioidaan.

Kaikki rikosperusteisesti vapautensa menettäneet saavat aamupalan, vaikka olisivat tulleet yöllä. Myös poliisilain perusteella kiinniotetuilta tiedustellaan, haluavatko aamupalan.

2.7 Peseytymismahdollisuudet

Säilytystilan järjestyssäännön mukaan vapautensa menettäneellä on mahdollisuus käydä suihkussa maanantaina, keskiviikkona ja perjantaina sekä tarvittaessa myös muina päivinä. Lauan- taisin on mahdollista päästä saunaan. Henkilökunnan mukaan vapautensa menettänyt voi päästä pyynnöstä suihkuun muina kuin järjestyssäännössä mainittuina päivinä.

Laillisuusvalvontakäytännössä on vakiintuneesti katsottu, että normaalisuusperiaatteen mukaisesti vapautensa menettäneellä olisi lähtökohtaisesti mahdollisuus käydä suihkussa päivittäin.

Oikeusasiamies kiinnitti poliisilaitoksen huomiota siihen, että peseytymismahdollisuus tulisi järjestää päivittäin. Poliisihallitus on ohjauskirjeessään 24.11.2017 POL-2017-41566 katsonut, että päivittäinen peseytymismahdollisuus tulisi pyrkiä järjestämään.

2.8 Ostosmahdollisuuksien järjestäminen

Vapautensa menettäneille ei ole lainkaan mahdollisuutta tehdä ostoksia omalla rahalla. Vain tupakkaa voidaan käydä ostamassa. Tutkijat saattavat tehdä ostoksia ja hoitaa muita vapautensa menettäneen siviiliasioita.

Omaiset voivat tuoda tavaraa.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 4 luvun 4 §:n 1 momentin mukaan vapautensa menettänyt saa omalla kustannuksellaan hankkia säilytystilan ulkopuolelta sellaisia käyttöesineitä, tarvikkeita ja elintarvikkeita, joiden hallussapito on 1 §:n 1 ja 2 momentin nojalla säilytystilassa sallittu. Myös Poliisihallituksen ohjauskirjeessä 24.11.2017 POL-2017-41566 on veloitettu poliisilaitoksia järjestämään ostosmahdollisuus vapautensa menettäneille.

Oikeusasiamies ei pitänyt säilytystilan ostosmahdollisuuksia lainmukaisina. **Hän kiinnitti huomiota siihen**, että poliisilaitoksen tulee järjestää vapautensa menettäneille mahdollisuus ostosten tekemiseen poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa säädetyllä tavalla.

2.9 Tiedotusvälineiden seuraaminen

Säilytystilaan on mahdollista saada oma televisio tai radio. Avustajat ovat tuoneet säilytystilaan omia asiakkaitaan varten radioita. Poliisilaitoksen puolesta vapautensa menettäneille ei ole televisioita eikä radioita.

Säilytystilaan ei tilata sanomalehtiä eikä niitä ole mahdollista ostaa. Vartijat tuovat jonkin verran tuoreempia aikakauslehtiä. Vapautensa menettäneiden käytössä on jonkin verran kirjoja.

Kuva 4. Vapautensa menettäneiden käytössä oleva kirjallisuus.

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 13 luvun 2 §:n mukaan tutkintavangille on mahdollisuuksien mukaan varattava tilaisuus seurata televisio- ja radio-ohjelmia ja sanomalehtiä sekä hankkia omalla kustannuksellaan aikakauslehtiä ja kirjallisuutta. Laissa ei ole säännöksiä muiden vapautensa menettäneiden osalta.

Oikeusasiamies totesi, että vaikka vapautensa menettäneillä onkin periaatteessa mahdollisuus saada oma televisio tai radio käyttöönsä, olisi perusteltua, että säilytystilassa olisi poliisilaitoksen puolesta ainakin radioita vapautensa menettäneiden käyttöön.

Poliisilaitoksen tulisi myös selvittää mahdollisuuksia tilata joitakin sanomalehtiä vapautensa menettäneiden käyttöön ja järjestää vapautensa menettäneille mahdollisuus ostaa myös sanomalehtiä ja aikakauslehtiä.

Oikeusasiamies suositteli myös, että mahdollisuus tiedotusvälineiden seurantaan tarjottaisiin mahdollisuuksien mukaan myös muille pakkokeinolain nojalla vapautensa menettäneille kuin tutkintavangeille.

2.10 Tutkinnan ja säilyttämisen erottelu

Euroopan neuvoston kidutuksenvastainen komitea (CPT) on Suomeen tekemillään tarkastuksilla kiinnittänyt huomiota siihen, että vastuu vapautensa menettäneiden säilyttämisestä ja epäilyn rikoksen tutkinnasta tulisi olla eri tahoilla. CPT on katsonut, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun sekoittaminen muodostaa riskin väärinkäytöksille.

Laillisuusvalvonnassa on todettu, että tutkintavastuun ja säilyttämismvastuun tulisi olla hallinnollisesti ja tosiasiallisesti eriytettyjä. Jos tutkinta ja säilyttäminen ovat ”samoissa käsissä”, on vaara, että säilyttämisolosuhteet ja tutkintavangin kohtelu ovat riippuvaisia tutkinnan etenemisestä ja tutkintavangin suhtautumisesta tutkintaan. Vaikka tällaisesta ei olekaan havaintoja, jo tämän vaaran olemassaolo antaa aiheen arvostelulle.

Tarkastuksen aikana saatujen tietojen mukaan rikosasian tutkijat osallistuvat säilytystilassa monin tavoin henkilön säilyttämiseen liittyviin tehtäviin. Saatujen tietojen mukaan tutkijat päättävät osin vapautensa menettäneiden ostosmahdollisuuksista, tapaamisista, puheluista ja siviiliasioiden hoidosta.

Laillisuusvalvontakäytännössä on pidetty sinällään mahdollisena, että asianmukaisen koulutuksen saanut poliisimies osallistuu vapautensa menettäneiden valvontaan. Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetussa laissa myös päätösvalta joissakin asioissa on säädetty poliisimiehelle.

Oikeusasiamies piti kuitenkin ongelmallisena sitä, että kyseisen vapautensa menettäneen rikosasiaa tutkiva poliisimies osallistuu yllä kuvatulla tavalla vapautensa menettäneiden säilyttämissä tehtäviin poliisivankilassa.

Edellä todetun perusteella **oikeusasiamies katsoi**, että rikosasian tutkinta ja vapautensa menettäneiden säilyttämiseen liittyvät tehtävät olisi perusteltua selkeästi erottaa toisistaan.

2.11 Päätöksenteko ja muutoksenhaku

Poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain 17 luvussa säädetään muutoksenhausta lain nojalla tehtyihin päätöksiin. Keskeisimmät tällaiset päätöksentekotilanteet koskevat poliisin säilytystilassa omaisuuden hallussapitoa. Laissa ei kuitenkaan ole säädetty muutoksenhakukiellosta minkään vapautensa menettänyttä koskevan päätöksen osalta. Oikeusasiamiehen tiedossa on, että muutoksenhakua koskevaa sääntelyä on tarkoitus selkeyttää poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta annetun lain uudistamisen yhteydessä.

Edellisillä tarkastuksella kiinnitettiin huomiota vapautensa menettäneitä koskevaan päätöksentekoon ja muutoksenhakuun liittyvään koulutukseen ja lomakkeiden saatavuuteen.

Nyt tehdyllä tarkastuksella henkilökunta kertoi, ettei päätöksiä esimerkiksi omaisuuden hallussapidon epäamisestä ole tehty. Oikaisuvaatimusta varten on kaavake, mutta sitä ei käytetä. Tarkastajien havaintojen perusteella hallinnolliseen päätöksentekoon liittyvät käytännöt eivät olleet poliisivankilassa edelleenkään selviä eikä kirjallista päätöstä edellyttäviä tilanteita välttämättä tunnisteta.

Oikeusasiamies kiinnitti uudelleen poliisilaitoksen huomiota siihen, että poliisivankilan henkilökunnan tulisi hallita lainsäädännön edellyttämät päätöksenteko- ja muutoksenhakumenettelyt. Viranomaisella on velvollisuus tuntea tilanteet, joissa kirjallinen päätös tulee tehdä. Poliisilaitoksen tulisi ryhtyä toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi.

2.12 Terveysthuollon järjestäminen ja lääkitys

Vapautensa menettäneiden terveydenhuolto on järjestetty siten, että paikallinen terveystakeskus auttaa ja akuuteissa tilanteissa säilytystilaan soitetaan ambulanssi. Terveysthuoltoapua pyydetään matalalla kynnyksellä. Raahessa ei ole selviämishoitoasemaa.

Vartijat huolehtivat lääkkeiden jakamisesta vapautensa menettäneille. Osa vartijoista on suorittanut lääkkeenjakkokoulutuksen.

Säilytystilassa on lukittava lääkekaappi.

Poliisihallituksen kirjeessä POL-2017-41566 on todettu, että kaikkien poliisilaitosten vartijoille järjestetään pakollinen lääkkeenantokoulutus.

Oikeusasiamies kiinnitti huomiota siihen, että Raahessa vain osa vartijoista on suorittanut lääkkeenjakkokoulutuksen. Poliisilaitoksen tulisi varmistaa, että kaikki vartijat suorittavat koulutuksen.

3 Toimenpiteet

Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen saattaa Oulun poliisilaitoksen tietoon:

- kohdassa 2.1 esitetyt kannanotot savuttomista selleistä ja ulkoilutilan siisteydestä
- kohdassa 2.4 esitetyn kannanoton säännöksistä ja säilytystilan oloista tiedottamisesta
- kohdassa 2.5 esitetyn kannanoton valvontaviranomaisista laaditun luettelon saatavuudesta
- kohdassa 2.7 esitetyn kannanoton peseytymismahdollisuuksien järjestämisestä päivittäin
- kohdassa 2.8 esitetyn kannanoton ostosmahdollisuuksien järjestämisestä
- kohdassa 2.9 esitetyn kannanoton tiedotusvälineiden seuraamismahdollisuuksien parantamisesta
- kohdassa 2.10 esitetyn kannanoton tutkinta- ja säilytysvastuun erottamisesta
- kohdassa 2.11 esitetyn kannanoton hallinnollisen päätöksenteon puutteista
- kohdassa 2.12 esitetyn kannanoton lääkkeenjakkokoulutuksen suorittamisesta

Oikeusasiamies pyytää Oulun poliisilaitosta ilmoittamaan **31.10.2019 mennessä**, mihin toimenpiteisiin hänen tarkastushavaintonsa ovat antaneet aihetta.

Pöytäkirja lähetetään tiedoksi myös Poliisihallitukselle.

Pöytäkirjan vakuudeksi

Juho Martikainen
oikeusasiamiehensihteeri